

CAPUT I.

De febribus.

SECTIO I.

De febribus generatim.

FEBRIS omnis, licet variae sint ejus species, conjunctum habet sanguinis & humorum calorem praeter naturam. Is vires corporis, actionesque vitales laedit. Idcirco morbum, quasi infensum hostem, inito quodam certamine, oppugnat Natura; quae si victrix evadat, per quascunque potest vias id, quod nocet, expellit. Hoc morbi solutionem vocant Medici. Quid autem per vocem *naturae* hic intelligi debeat, uti etiam nonnulla, quae ad februm distinctionem pertinent, alias exposui (a); simulque indicavi, quo sensu Medici, & in primis Sydenhamus, dixerint; *Morbum nihil esse aliud quam naturae conamen, materiae morbificae exterminationem in aegri salutem omni ope molientis* (b). Quaedam igitur de febris solutionibus in antecessum dicam.

S E C.

(a) Vid. *Lib. De variolis Cap. II.*(b) *Observat. medicae circa morbor. acutor. historiam, in principio.*

S E C T I O . II.

De febris solutionibus.

CUM nulla febris sine insigni aliqua exinatione, aut sponte naturae, aut arte facta, sanetur; prospicere debet Medicus, quam via materiae morbidae expulsionem Natura moliri videatur, & hanc omnibus modis adjuvare. Illa vero saepissime per plures simul corporis meatus peragitur, & altera alteri plus minus obstat; ita fluxus alvi sudores reprimat, & contra. Hinc attendere oportet, qualis humoris emissio plurimum profutura sit, & hanc ita promovere, ut alia quaecunque quam minimum interrumpatur; non enim omnibus eadem convenit, tum propter diversum laborantis temperamentum, tum ob varium morbi genus: quanquam & per omnes exitus expurgatio interdum sit necessaria; ut in febris, quae malignae dicuntur, usu comperimus.

OMNIUM autem maxime optabilem morbi solutionem efficiunt sudores: secundum illos alvi & urinae fluxus: pessima est haemorrhagia, sive ex naribus, sive ex alia quavis parte proveniat; ostendit enim ita vitiatum esse sanguinem, ut nulla idonea humoris separatio ex illo fieri possit.

IN febris denique nonnullis suppurationes in glandulis factae, modo sub exitum morbi eveniant, & perfectae sint, corpus in integrum

grum restituunt. In his igitur id agendum est, ut per cataplasmata aut emplastra, nonnunquam & cucurbitulas tumori accommodatas, materia morbi primum maturescat; deinde vero, nisi sponte proruperit, scalpello aut medicamento caustico emittatur.

RECTE interim plerumque praecipitur, ut ne ullis tunc temporis exinanitionibus exhauriantur vires. At nihilominus ita res interdum fert, ut modica saltem sanguinis missione opus sit; nimirum si forte materia ultra modum turgeat, & nimius urgeat calor: hoc enim prudenter factò, abscessus ad maturitatem perducitur, ideo quod natura a turbulento rerum statu semper abhorret.

S E C T I O I I I .

De febribus continuis.

NULLI morbo magis convenit utile illud praeceptum, *Principiis obsta*, quam febribus. Inter initia enim juvare plerumque facile est; at cum malum jam invaluit, difficilius aegrotanti succurritur. Praeceptum enim occasio est (a); & frustra saepe ea medicina est, occupato jam morbi corpore fractisque viribus, quae in principio a periculo expedire hominem potuisset. Neque tamen fato suo permittendus est, qui auxi-

(a) Ὁ κατὰ τὸν ἑξῆς. *Hippocr. Aphor. I.*

auxilium fero petit; quandoquidem morbos, antiquissimis temporibus ad iram divinam relatos (a), ars nostra, quae Dei ipsius donum est, etiam cum res jam desperatae videntur, non raro depellat. Circumspicere igitur oportet Medicum, neque officio suo unquam deesse.

Et primo quidem, quoniam praestantissimum in febribus omnibus incipientibus remedium est sanguinis detractio; si culpa quavis illa praetermissa fuerit per aliquot dies, num adhuc ea fieri debeat, dispiciendum erit.

Si intolerabilis igitur in quacunque parte corporis dolor urget, si spiritus aegre trahitur, vel si delirium accessit, sanguis pro ratione virium mittendus erit; aut scalpello, si illae satis constant; aut per cucurbitulas, si fuerint imbecilliores; aut denique per hirudines, si infirmissimae videantur. Atque haec, si consistente jam morbo fieri possunt, multo magis in principio locum habent. Et hirudines quidem, ut illud in transcurso moneam, premente delirio, saepe insigniter juvant. Nonnunquam etiam in furibundis pulmonis aliquas portiones, ex agno recens mactato calentes, capiti impositas furores compefcuisse comperi, exsudante nimirum e capite inutili humore.

Quo manifestius autem percipiuntur ea, quae de hoc morbo proponendo habeo, praecipua ejus genera summatim exponam; quae ad aegri gubernationem, victum, similiaque perti-

(a) Vid. *Celsum in praefat.*

pertinent, ex auctoribus, Celso in primis, & Lommio ejus aemulo, qui haec dedita opera tractarunt, haurienda relinquens.

S E C T I O I V .

De feбри cum exanthematibus conjuncta.

PROPRIAM animadversionem desiderant febres, quae exanthemata secum ferunt. Ad variolas autem & morbillos, quin & ad pestem, quae spectant; ea jam olim a nobis in libris singularibus sunt exposita. Aliarum praecipua est

Febris miliaris.

HAC nulla faciem magis variam ostendit. Pustulae nimirum asperae per totum corpus, citius aut tardius, prorumpunt; nunc rubrae, nunc albidae, interdum illae his commistae; nunc minores, nunc elatiores, male olentes: suspiria, & praecordiorum anxietates, frequentissime premunt: accedunt non raro delirium, nervorumque distensiones. In longum trahit morbus; quod si forte, non satis perfecta solutione, citius desinat, malo corporis habitu saepe plectitur aeger. Exanthemata rubra minus periculum afferunt, quam albida; illaque, quo vividiora perstant, eo sunt tutiora. Ex hisce liquet, ab humorum vitio magis quam aëris, adjuncta spirituum animalium

lium labe, febrem hanc oriri; quam non uno & eodem modo, sed cura alia atque alia, depellere oportet.

CUJUSCUNQUE autem generis fuerunt pustulae, sanguis in principio, modo vires finant, mittendus est: si corpus sudoribus diffluat, aut detractioe abstinendum, aut ea in diem unum aut alterum, vel in tempus opportunius, differenda est. Longe vero melius ferunt sanguinis imminutionem exanthemata rubra, quam albida; cumque in utrisque vesicatoria ex usu sint, magis sunt in his necessaria, & tum cervici, tum capiti, membrisque omnibus, temporis intervallis, imponi debent. Illud autem animadvertere oportet, quo minori copia missus fuerit sanguis, eo tutius ut plurimum finiri morbum; deficientibus enim extremis diebus viribus, pustulae retrocedunt, & aeger moritur.

MATERIAE expulsionem adjuvare oportet medicamentis, quae vim habent humores e sanguine propellendi. Horum convenientissimum erit *pulvis bezoardicus*, vel *pulvis contrayervae compositus*, aut *confectio cardiaca*; adjuncto, si inflammatio urgeat, *nitro*: quod quidem in omnibus fere febribus malignis, cardiacis dictis remediis, saltem in principio, admiscere utile erit. Interdum etiam convenit, inclinato jam morbo, balneo tepido lavari, quo pustularum reliquiae foras exeant.

SIN autem vesiculae tantum exiguae, pelliculae, quae vix cerni possunt, & innumerae, consistente morbo, aut sub ejus finem,
in

in cuticula se ostenderint; non nimis diu internis ejus generis remediis infiltere oportet, nisi forte etiam valentiora aegri vires longa valetudine exhaustae requirant. Vim enim febrem solvendi non habent humidae istiusmodi summae cutis asperitudines, at difficilem & longam plerumque aegritudinem indicant: idcirco, nondum intermisso vesicatoriorum usu, per alias vias, maxime autem per intestina, expurgandus erit morbi fomes; quae *rhabarbaro*, vel *manna*, adjecto *sale Glauberi*, commode laxabuntur.

ILLUD in hoc morbo interdum usu venit, ut non uno solutionis genere, sed alio atque alio finiatur; est & ubi pluribus simul, quod & in aliis, ut dixi, quae malignae dicuntur, febribus saepissime contingit. Ita nonnunquam, ejecta eodem tempore per alias vias morbi materia, aphthae palatum atque os totum occupant, & ad uvam faucesque descendunt. Hae cum singultu plerumque incipiunt: & si albae cum humore copioso prorumpant, multumque salivae exspuatur, non magnum periculum sed salutem potius ostendunt, morbumque solvunt; sin contra nigrae exoriantur, & aegre materia exeat, id plerumque pestiferum est, strangulatis nimirum faucibus vi pituitae obsessis. In his omnibus gargarizationes fieri debent *decocto hordei*, addito *syrupo mororum*, aut alio consimili; vel etiam *decocto pectorali dicto*. Neque enim reprimentia quocumque modo adhibenda sunt.

MIRABITUR fortasse quis Sydenhamum,
tum

tum ad ipsam hanc febrem, tum ad ulcuscula ista, *corticis Peruviani* usum praecipere; quem sibi semper bene cessisse dicit (a). Id autem non temere fecit sagax ille medicus: haud raro enim intermittit ista febris, non apparentibus aphthis; saepius vero, his decedentibus, desinit. In utroque casu insigne hoc antidotum quam maxime prodest. Summus autem ille vir morborum vulgarium recursus Hippocratis exemplo observare solitus, quos pro vario caeli more iisdem anni temporibus variare plerumque comperit, primus apud nos febrem hanc descripsit; quam anno MDCLXXXIV. postquam frigore gravissimo longoque saevierat hiems, mense Februarii anni insequentis ortam fuisse animadvertit. Hinc credere par est gelu nimio constrictas summi corporis fibras, indeque humores, imminuta perspiratione, aciores factos illam genuisse.

S E C T I O V.

Febris petechialis.

PETECHIAE, unde haec nomen habet febris, sunt maculae latae, rubrae, pulicum morsibus similes, non ultra cutim summam eminentes. Maximum autem vitae periculum ostendunt, cum, ut interdum fit, lividae vel nigrae

(a) Vid. *Schedulam ejus monitoriam.*

nigrae evadunt; hae enim revera sunt gangraenulae, ideoque quo plures numero comparent, eo gravior subest metus.

ERRANT plerumque in hoc casu Medici, statim in principio medicamentis, quae sanguinem & humores calefaciunt, sudores movendo. Tutius longe est, ut modo proposui, *pulvere bezoardico*, vel potius *contrayervae compposito*, adjecto *nitro*, serpentem gangraenam prohibere; aut *confessione cardiaca*, aqua alexeteria simplici soluta, adjecto *aceto vini*, naturam adjuvare: *spiritum* etiam *vitrioli dulcem* potulentis instillare; *vino Rhenano vires* reficere; denique *hordei decoctum*, adjecto *succo limoniorum*, potui dare, convenientissimum erit. Omnes autem istiusmodi liquores assatim bibendi sunt, ad sudores etiam movendos *calcem antimonii*, adjuncto *pulvere bezoardico*, per intervalla exhibere interdum ex usu erit, *calcem* vero non nimis lotam esse volo. Illud tamen opus est monere; quod non raro fit, praesertim sub morbi finem, ut oppressae aegri vires medicamenta calidiora, cordi utilia, desiderent; qualia sunt *radix serpentariae Virginianae*, *contrayervae*, *valerianae sylvestris*, *crocus*, & similia. Horum autem infusiones ex aqua ipsis pulveribus erunt longe commodiores, praesertim si *aceti destillati* portio aliqua admisceatur.

S E C T I O V I.

Erysipelas.

NON leuem attentionem requirit illa febris, quae secum Erysipelas conjunctum habet. In hac enim non tantum dolor, fitis, & inquietudo vexant; sed & pustulae in variis corporis partibus in gangraenam interdum abeunt.

SANGUIS igitur copia satis larga quam primum mittendus erit, deinde potionibus cathartice alvus iterum atque iterum movenda. Hae autem, quales febribus conveniunt, lenes esse debent; infusiones nimirum *senae*, adjuncta *manna*. Neque sane alius quis morbus acutus facilius iteratam purgationem fert, praefertim ubi cum tumore inflammatio caput obsidet; serpit enim in horas humor, & partes vicinas trahit.

ATTAMEN periculosum est fomentis calidis ad materiam peccantem discutiendam uti; multoque magis unguentis, vel linimentis frigidis, eam reprimere. Sin autem quacunque in parte cutis gangraena vitiata sit, decocto *herbarum amararum*, adjecto *spiritu vini camphorato*, pars fovenda erit; deinde cataplasma ex *farina avenacea*, in *cerevisia*, quae *fortis* dicitur, cocta, dum calet, imponi, & quoties opus sit, renovari debet.

ET ut id quidem semel admoneam: non in

B 2

mor-

morbis tantum acutis, sed chronicis etiam multis, in quibus pustulae cum suppuratione oriuntur, tutius & salubrius est, nisi malum in cute tantummodo haereat, leniter propellere, aut saltem aliquamdiu finire ut erumpant (quantum scilicet molestiam hanc ferre possit aeger) quam repellere, aut per alias vias foras expurgare. Habent enim humores vitiosi suam quique indolem, cumque per modum crisis plerumque prorumpant, quantumvis minui possint; vix tamen cum bonis aegri rebus per alios meatus, quam quos Natura monstrat, e corpore prorsus exeunt.

INTERNA remedia non alia, quam quae in *exanthematibus* modo proposita fuere, hic usui erunt.

FINEM de febribus malignis differendi faciam, postquam de duobus tribusve remediis praeter ea, quae supra memoravi, aliquid dixerō. Observatu autem dignum est, illa omnia maxima sudores movendi virtute pollere.

CAMPHORAM in primis laudant multi. Et quidem, ut de aliis auctoribus nihil dicam, extat apud Riverium, Medicum experientissimum, narratio una & altera de insigni ab illa praestito juvamine (a). Notandum est autem non solam, sed medicamentis refrigerantibus conjunctam (id quod in *febribus petechialibus* faciendum monui, ubi calida remedia exhibentur) profuisse; maximo enim calore illa praedicta est. Ideoque commodissimum erit forma

(a) Vid. *Observation. Medic. Centur. II. Observat. 18.*

ma hujusmodi adsumi : Drachma ejus una , cum paulo *spiritus vinosi trita*, *sacchari purissimi* unciae dimidiae perfecte admisceatur ; tum *aceti calefacti* libra una sensim affundatur. Hoc modo remedium illud, quod alioquin ad nauseam concitandam aptum est, ventriculo gratius fit, & morbo etiam accommodatius.

EADEM ratione etiam *spiritus Mindereri* in febribus putridis quibuscunque usus est eximii (a).

MOSCHI denique vires, urgentibus praefertim convulsionibus, non semel expertus sum. Dedi autem, iteratis vicibus devorandum, bolum ex *hujus*, *confectionis cardiacae*, & *cinnabaris antimonii*, singulorum scrupulo semis, confectum.

SECTION VII.

De febribus singularibus.

QUAE cum partium aliquarum inflammatione conjunguntur febres, partibus illis congruentem curationem desiderant. Exemplo erit

Pleuritis.

IN hac enim detracto primum, quantum opus est, sanguine; ad tussim levandam, *olei*
ex

(a) *Pharmacop. Edinburg.*

B 3

ex seminibus lini recens expressi potiones; ad refrigerandum, nitrum; ad sanguinem in canaliculis suis haerentem solvendum, sanguis birci sylvestris, saliaque volatilia; denique ad foras extrahendum peccantem humorem, emplastrum vesicatorium lateri affecto impositum, insigniter profunt. Et externi quidem hujus remedii commodum, quod a sagacissimo Mayer-
nio primum edoctus fui (a), multis jam annis compertum habeo. Sub finem autem morbi, remittente jam inflammatione, alvum laxare oportet.

ILLUD autem non est praetermittendum, fieri nimirum interdum, ut in hoc morbo, & magis etiam in peripneumonia, inflammata primum, inde & pleurae adhaerente, extima pulmonis membrana, eveniat abscessus purulentus, quem *empyema* vocant. Hoc in casu, si foras se ostenderit humor, imponendum est medicamentum causticum, quo emittatur. Ulcus autem per totam vitam apertum servare oportet. Vidi enim cum, eo sanato, & materiae purulentae effluxu prohibito, brevi moreretur aeger.

SECTIO VIII.

De febribus intermittentibus.

FEBREM intermittentem non satis tuto cor-
tice

(a) De morbis internis Syntagma primum, Cap. v. De pleuritide.

zice Peruviano discuti posse, nisi primum eliciatur vomitus, & alvi etiam dejectiones ciantur, haud ignotum est; at huic remedio lenè aliquod catharticum adjungi novum fortasse videbitur. Minui enim, quinimmo frustra esse, hujus pharmaci vires vulgo putant Medici nostri; nisi interea, dum id assumitur, venter sit adstrictus. Longa autem Me docuit experientia necesse plane esse, exiguam portionem *rhobarbari* remedio huic admiscere; ea scilicet ratione, ut alvus bis saltem quotidie deiciat. Neque unquam virtutem illius hoc modo fractam, sed feliciter potius auctam fuisse, animadverti. Licet enim ea, quae valentius irritant, sanguinem & humores perturbando irrita reddant omnia: moderata tamen purgatione id consequimur, ut ingesta quacunq; sive medicamenta sive cibos, facilius concoquat ventriculus; & ex his, quod tenue & corpori est utile, in venas emittat.

CONSILIUM cepi *corticem* hunc febribus accommodatissimum sic exhibendi, postquam annis abhinc fere viginti febres intermittentes, quae tunc per populum solito saevius grassabantur, in malum corporis habitum, immo & hydropem, frequenter desinere percepi; cui malo occurri posse credebam istiusmodi curatione. Nec Me spes Mea fefellit. Quod ut statim comperi, quotiescunq; humoribus crassioribus gravatum corpus offenderem, eandem tenui medendi viam. At cautio tamen erat, ne ultra modum purgare pergerem. Idcirco, cum jam drachma una aut altera *rhobarba-*

barbari assumpta fuerit, ab exinanitione desistere soleo, & celebris hujus antidoti usui per se insistere. Et praeter memorata jam commoda illud etiam observavi; quod, depulso hac mendendi ratione morbo, iterati in eundem lapsus minor semper est metus.

SUPER insigni autem hoc medicamento, illud porro monendum habeo, quod non aliis, quam intermittentibus febribus congruit. In continuis enim adeo non prodest, ut multum obsit; atque in hecticis illis, quae cum exulceratione partium aliquarum internarum sunt conjunctae, perniciosum est; licet circuitus suos hae frequenter habeant, & intermittens aut quotidianae, aut tertianae, speciem praebeant. Unde fortassis conjicere licet, in bilem solummodo hoc remedium vires suas exercere; hunc enim humorem in intermittentibus maxime peccare *Mihi minime dubium videtur.*

EVENTIT autem non raro, ut etiam in febre revera intermittente effectum non fortia-
tur magnum hoc Dei donum; quod ob malum corporis temperamentum plerumque accidit. Discipere igitur oportet, qua in parte sit vitium; quod in visceribus, & glandulis abdominis, ut plurimum haerere deprehenditur. Purgationibus itaque, interdum & vomitionibus, opus est; quibus interponenda sunt ea medicamenta, quae obstructions referant, & ventriculi concoctionem juvant; inter quae amara, quae simul aromatica sunt, & e ferro parata, principem locum tenent. Et hanc
fane

fane ob causam, febres quartanae aliis quibuscunque intermittibus, curatu sunt difficiliores: in his enim inertes sunt, & ultra modum visceri, sanguis & humores omnes; ita ut duplici morbo occurrendum sit, tum malo corporis temperamento, tum etiam febri. Idcirco, adjunctis cortici Peruviano radice serpentariae Virginianae & chalybe, res plerumque bene agitur. Quanquam nec illud hic observare alienum erit, Me pluries, cortice ipso votis non respondente, pulvere ex floribus chamaemeli, myrrha, saleque absinthii, adjecto paulo aluminis, composito, febres intermittentes depulisse.

PLUS autem periculi habet illud febris intermittentis genus, quam ἡμιτετατον, hoc est, semitertianam, Graeci appellarunt. Haec tertio quidem die revertitur, atque ex octo & quadraginta horis sex & triginta fere per accessionem occupat; interdum vero plus vel minus, neque ex toto in remissione desistit, sed tantum fit levior. Hinc recte Galenus ex quotidiana continua & tertiana intermittente illam confusam esse dixit (a).

PROPRIAM igitur animadversionem desiderat hic morbus; qui quidem ex inflammatione partium internarum, quae adjunctam habet obstructionem ab humoribus biliosis, & lympham nimium tenaci, exoriri videtur. Mittendus ergo erit semel aut iterum, pro ratione virium, sanguis. Alvus etiam per vices laxari debet, medicamentis vero lenissimis, quae

lia

(a) De different. febr. Lib. II. cap. 7.

lia sunt *sal diureticus*, *manna*, *sale cathartico Glauberi* addito, & consimilia. Neque *corticis Peruviani* usum festinare oportet; metus enim est, ne viscerum meatibus magis adhuc ab illo oppilatis, augeatur inflammatio, aut febris hectica succedat. Longe tutius erit potiones primum ex *succo limoniorum*, commisto *sale absinthii*, adjecta etiam *aqua cinnamomi simplici*, frequenter hauriendas aegroto praebere.

SECTIO IX.

De febris vulgaribus, sive publice grassantibus.

FEBRES vulgares ex vitio aëris nobis circumflui oriuntur. Id autem a caeli temperamentis, calore, frigore, siccitate, & humiditate, maxime fit, ubi nimirum horum quodvis aut exsuperat, aut intempestive alterum ab altero excipitur.

IN *Graecia* & *Asia* tota, ubi sibi aequalia ut plurimum sunt anni tempora, & venti a diversis plagis statim fere mensibus spirant, viris sapientibus promptum erat tempestatum varietates, commodaque & incommoda, quae se cum ferebant, observare. Atque haec observatio artem morbos praefagiendi usu diuturno fecit; in qua medicinae parens, Hippocrates, primus excelluit.

IN nostris autem regionibus tanta est caeli in-

inconstantia, & tot causae ventos, incertis vicibus secum pugnantes, concitant, ut nulla de his certa ratio iniri possit. Ideirco Sydenhamus noster, qui Hippocraticae doctrinae aemulus febres anniversarias, harumque pro variis tempestatum generibus diversas species describere aggressus est, didicit tandem, „ Se „ nihil promovisse in causis morborum epidemiorum expiscandis manifestas aëris qualitates notando: quippe qui animadverterit annos, quod manifestam aëris temperiem sibi plane consentientes, dispari admodum morborum agmine infestari; & vice versa: „ item varias esse annorum constitutiones, „ quae neque calori neque frigori, non sicco „ humidove, ortum suum debent; sed ab occulta potius & inexplicabili quadam alteratione in ipsis terrae visceribus pendent (a).

Res haec, Meo saltem iudicio, ita se habet: Multum valere in morbis vulgaribus gignendis manifestas aëris qualitates extra dubium est; quibus & aliae accedunt causae, quae vim illarum multis modis nunc augendo, nunc minuendo, immutant. Hae ex terra in primis oriuntur, ubi nimirum, ut sapienter dixit Lucretius,

*Putrorem humida nacta est,
Intempestivis pluviisque & solibus icla (b).*

Ut terrestris autem ille putror plurimum nascitur

(a) *De morbis epidem. cap. II.*

(b) *Lib. VI. vs. 1099.*

tur ex corruptis varii generis herbis, interdum etiam ex animalium cadaveribus, atque mineralibus; ita aquae, stagna praesertim & paludes, quae suas herbas, suaque animalia alunt, eodem modo pestiferos saepe exhalant spiritus, circumfusi aëris inquinamenta. In hunc censum denique veniunt, rarius tamen in nostris plagis, maris fluminumque inundationes, terrae motus, montium eruptiones, & quaecunque aliae insignes rerum naturalium mutationes, aethera, quem spiramus, corpusculis vitae nostrae minus idoneis replere possunt. Haec enim corpora nostra afficiunt, & morbis opportuna reddunt.

SECTIO X.

De febris lentis, sive hefticis.

TOT habent causas, easque multum diversas, febres lentae, quae *hefticae* vulgo dicuntur; ut non idem morbus, sed alius atque alius esse videantur. Omnium autem perniciosissimae sunt, quae ex partis alicujus in corpore praecipuae, pulmonis in primis, exulceratione originem trahunt, materia nempe purulenta sanguini commista, quae motum ejus inordinate turbat.

Id autem animadvertendum est, illos maxime his pulmonis exulcerationibus obnoxios esse, quos pueros aut juvenes strumae vexaverant.

Quo-

Quocirca memini olim experientissimum Medicum, Radclivium, dicere solitum, phthises in nostris & frigidioribus regionibus esse plerumque strumosas. Saepissime itaque videmus in tabidis, post mortem incisus, pulmonem tuberculis seu glandulis induratis oblitum, quae suppurantia pus exspuerant.

VARIOS hujus morbi gradus, eorumque invicem successiones, accurate descripserunt Medici; nonnullas tamen ex primis illius causis suas habere periodos haud fatis animadvertent. Hisce autem circuitibus, quantum id fieri possit, occurrere quam maxime proderit. Ita non paucos certis temporibus, aut sanguinis sputo, aut pituitae tenuis in pectus fluxione, interdum & bilis flavae rejectione tentari videmus. His omnibus nobile illud antidotum, *cortex Peruvianus*, adjunctis illis, quae pulmoni conveniunt, opitulabitur; ante tempus nimirum datus, quo malum recurrere solet: quod & in aliis pariter haemorrhagiis obtinet. Hoc vero medicamentum, cum jam exulceratus est pulmo, plurimum nocet; uti mox dicitur.

IN pulmonis autem ulceribus, *lactis* usum in primis commendant Medici, ut duplici modo in medicinam pariter ac nutrimentum cedat. Cautione tamen hic opus est, quoniam nonnulli natura lac averfantur. Quin etiam in capitis doloribus, ac febribus acutis, factaque hinc nimia siti; item si praecordia tumeant, seu biliosae sint alvi dejectiones, aut multum sanguinis cum iis fluxerit; pro veneno lac sem-

per

per reputari debet (a). *Asininum* autem apud nos maxime eligitur, quod aliis licet minus nutriat, magis tamen calorem temperat, & detegget. Sed ubi illud non in promptu est, *serum lactis vaccini*, vel etiam *caprini*, praesertim si herbis suave olentibus pastae fuerint caprae, in ejus locum commode substitui potest; ipsum vero *lac vaccinum*, quantumvis *decocto hordei*, ut moris est, diluatur, saepissime non convenit. Neque alienum erit *serum* illud, infusis herbis quibusdam, quae stomacho gratae sint, & flatus discutiant, morbo accommodatius parare. At infeliciter interdum evenit, ut, cum lactis usum maxime desiderat corpus, tanta sit intestinorum laevitas, ut illud ferre non possint. Cum in tali igitur loco res sit, illud hoc modo componendum est: *Flores rosarum rubrarum siccatarum*, *halauſtia*, *cortex malorum granatorum*, *cinnamomum*, singulorum drachma una, coquantur in *lactis vaccini* libra una. Cum ebullire incipit, *frigida aqua* affunditur parva portione, ut restinguatur & subsidat; finitur iterum ebullire, & eodem modo restinguitur; idque toties faciendum est, donec libra una absorpta, lactis simul & aquae quod restat, librae unius mensuram adaequet. Tum colandus est liquor, quem totum, commisto *saccharo*, partitis, uti commodum erit, haustibus, aegrotus ebibet quotidie. Hac via nutritur simul corpus, & venter comprimitur; nec

quic-

(a) *Hippocr. Aphor. Sect. v. 64*

quicquam obstat aliorum ciborum vel medicamentorum, usui hujusmodi diaeta.

MOMENTI autem longe maximi est, ut incipienti diro huic morbo occurratur; cumque ab inflammatione oriatur, missio sanguinis in primis necessaria est, non semel tantum, sed vicibus iteratis. Is, si crassus & niger, aut glutinosus profluxerit, vitiosus dicitur, & utiliter effundi putatur; contra vero, si ruber sit & pelluceat, integer habetur, neque ultra detrahitur. At facilis est hac in re in errorem lapsus. Non raro enim, cum sanguis maxime effervescit, missus e vena summo cum rubore crassus, & glutinosus est; in quo statu eo usque emitti debet, dum minus ruber minusque glutinosus evaserit, quod sine periculo fiat. Consilium autem temerarium fortasse videbitur, marcescente jam corpore, & fractis viribus, hoc auxilii genus tentare. At praestat certe anceps remedium experiri, quam nullum; & cum emolumento minuuntur vires, ubi succurritur in vitio, quod robur corporis assidue plus labefactabit. Idcirco si, exulcerato pulmone, vehemens febris urgeat, detractio, quantam sustinere potest aeger, juvabit; divisa nimirum in ea temporis spatia, quae ad corpus alendum necessaria sunt, ista medicina. Novi sane, rebus nondum plane desperatis, bene cessisse hanc medendi rationem; sin secus acciderit, eum Medicus occidisse minime censerit debet, qui, corruptis jam visceribus, nequaquam servari potuit.

FINEM his imponam, postquam monuerim

in

in cassibus nonnullis utilissimum esse balsamicis, qualia sunt *thus*, *styrax*, *succinum*, *benzoinum*, humores acres & salios delenire ac temperare; quae in prunas injecta vaporare debent, ut fumus eorum per tubum aptum in asperam arteriam & pulmonem recipiatur (a). Scio vix in usu esse hanc medicinam, & tanquam inutilem a plerisque negligi. Quisquis autem secum reputaverit, quam longo itinere, per canales scilicet sanguinis, res hujusmodi ad pulmonem ferantur, & quam exigua illarum pars ad locum destinatum perveniat; is sane facile videbit, si qua in illis sit virtus, hac potissimum via impertiri posse.

OB eandem quoque rationem novi fumum ex *balsamo Tolutano*, more *tabaci*, per tubum commodum in pulmones inspiratum usum fuisse eximii, praecipue in sanguinis sputo.

EXIGUIS autem his suppurationibus subjungendus videtur largior, qui hoc in viscere quandoque fit, abscessus, quae *vomica* nuncupatur. Is morbus, etsi gravis sit, & in tabem saepe desinat, haud tantum periculi affert, quam minores illae exulcerationes. Vidi enim, cum materiae purulentae usque adeo graveolentis & foetidae, ut adstantes cubiculum ferre non possent, libra una aut altera, admisto sanguine, tussi rejiceretur; & tamen lacteae diaetae & balsamicorum usu, interpositis pro re nata anodynis, in integram sanitatem aeger restitutus est.

H A E C

(a) Vid. *Christophori Benedicti Theatrum tabidorum, sub finem. Londini, MDCLVI.*

HAEC de *phthisi* dicta sunt.

DUAE autem sunt aliae *tabis* species, quae diversis modis hominem consumunt. In una corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullisque in locum eorum subeuntibus; summa macies oritur, quam *atrophiā* nominant. Haec liquoris, qui in nervis est, vitio saepissime debetur; & *cachexiam*; quae est altera species, conjunctam habet, aut gradatim infert. In utraque propter malum corporis habitum, alimenta corrumpuntur, & partes refectionem non accipiunt; ideoque vitae genus recte ordinatum, & medicamenta ex *chalybe*, quae stomachum confirmant, laxata subinde alvo, apprime sunt necessaria.

IN omni denique tabe exercitationibus, & fricationibus, pro virium ratione constanter uti oportet; caeli mutatio plerumque convenit; quin & interdum longa navigatio. Ex nostra regione, male affecto pulmone, aptissime *Ulyssiponem* aut amoenissimam *Neapolim* itur. Equo autem vehi, dum imbecillitas id non prohibet, vel saltem curru, lectica, aut alio modo corpus movere, nunquam non expedit.

C

C A